

LİSELİ GENÇLERİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Şeyma Karasu

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi
azseyma.57@gmail.com, ORCID: 0009-0000-6787-0893

Doç. Dr. Muhittin Adıgüzel

İstanbul Ticaret Üniversitesi, İktisat Bölümü
madiquzel@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4747-6511

ÖZ

Ülkelerin temel ekonomik amacı büyüme ve istihdam artışıdır. Girişimcilik ülkelerin, ekonomilerini üretime dayalı olarak işleyen bir ekonomik yapı kurmalarının ve milli gelirlerini artırmalarının en önemli aracıdır. Bu bağlamda girişimcilik ülkenin eğitim sisteminin önemli işlevi olmak durumundadır. Bu çalışmanın amacı; lise öğrencilerinin girişimcilik ekosistemine kazandırılmasına yönelik politikaların ve programların geliştirilmesine katkı sunmak için araştırma verisini ortaya koymak ve bu gençlerin girişimcilik ekosistemine ve ekonomik hayata entegrasyonunu hızlandırabilmek için sorunları tanımlayıp alternatif entegrasyon yöntemleri tespit etmektir. Çalışmada, İstanbul'daki farklı lise türlerinde öğrenim gören gençlere yönelik anket uygulanmış, girişimcilik eğilimlerini etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırma, yaş, cinsiyet, aile ve çevre gibi demografik ve çevresel unsurların girişimcilik motivasyonlarına etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilen verilerle liseli gençlerin girişimcilik süreçlerini anlamayı ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışma aynı zamanda aile ve eğitim sistemi gibi faktörlerin gençlerin girişimcilik becerilerine etkisini gösterecek olup, süreç iyileştirme çalışmaları için zemin oluşturabilir. Araştırma sonuçları, eğitim politikalarına yön vererek gençlerin iş dünyasına hazırlanmasına, özgüven kazanmalarına, eğitim hayatlarına girişimcilik konusunda doğru müdahale alanları oluşturulmasına ve yenilikçi fikirler üretmelerine yönelik alt yapı çalışmaları hazırlanmasına önemli katkılar sunabilir. Bu kapsamda, çalışmanın bulguları, yalnızca eğitim politikalarının geliştirilmesine değil, aynı zamanda yerel ve ulusal girişimcilik ekosisteminin sürdürülebilirliğine yönelik stratejik öneriler sunarak uzun vadeli ekonomik kalkınma hedeflerine de hizmet edebilir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Lise, Girişimcilik Eğilimi, Lise Öğrencileri.

Araştırma Alanı: Girişimcilik

Araştırma Türü: Araştırma

JEL Kodları: L26, J24, M13

Gönderim Tarihi: 22.12.2024; Kabul Tarihi: 13.04.2025
Copyright © İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi

AN ANALYSIS OF ENTREPRENEURIAL TENDENCIES AMONG HIGH SCHOOL YOUTH

ABSTRACT

The primary economic goal of countries is growth and increased employment. Entrepreneurship is the most crucial tool for countries to establish a production-based economic structure and increase their national income. In this context, entrepreneurship must be an essential function of a country's education system. The aim of this study is to provide research data to contribute to the development of policies and programs that integrate high school students into the entrepreneurial ecosystem and to identify challenges and propose alternative integration methods to accelerate their participation in the entrepreneurial ecosystem and economic life. In the study, a survey was conducted with young people attending various types of high schools in Istanbul to examine the factors affecting their entrepreneurial tendencies. The research aims to evaluate the influence of demographic and environmental factors, such as age, gender, family, and environment, on entrepreneurial motivations. The data obtained aims to understand and improve

* Bu makale 'Liseli Gençlerin Girişimcilik Eğilimleri' isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

the entrepreneurial processes of high school youth. The study also seeks to reveal the impact of factors like family and the education system on young people's entrepreneurial skills, potentially laying the groundwork for process improvement initiatives. The research findings can guide educational policies to help prepare young people for the business world, build self-confidence, create appropriate intervention areas for entrepreneurship in their educational journey, and establish the infrastructure for generating innovative ideas. In this regard, the study's findings not only contribute to the development of educational policies but also offer strategic recommendations for the sustainability of the local and national entrepreneurial ecosystem, serving long-term economic development goals.

Keywords: Entrepreneurship, High School, Entrepreneurial Tendency, High School Students.

Research Field: Entrepreneurship

Research Type: Research

JEL Codes: L26, J24, M13

1. GİRİŞ

Ülkelerin temel ekonomik amacı büyüme ve istihdam artışıdır. Yaşadığımız dönemde toplumları geliştirebilme ve toplumların refah seviyesinin artmasını sağlamak, bilgiye ulaşabilme ve ulaşılan bilgiyi işleyebilme güçlerine bağlıdır. Bu da bilgiyi işleyecek olan kişinin yani girişimcilerin mevcut durumu verimli bir şekilde gözlemlemesine, analiz etmesine, süreci olabildiğince verimli yönetmesine ve bu süreçten yenilikler çıkararak bunları hayata geçirmesine bağlıdır. Girişimcilik, yeni işletmeler yaratır, bu da iş yaratır, gelir yaratır, üretkenliği artırır ve ekonomik büyümeye katkıda bulunur.

Bu sebepten ötürü dünyada birçok araştırmacı, girişimcilik üzerine çalışmalar yürütmektedir. Çalışmalar incelendiğinde girişimcilik eğilimini etkileyen faktörlerin kişisel özellikler, demografik ve çevresel faktörler olduğu görülmektedir. Bu faktörlerin tespit edilip alanda doğru adımlar atılması girişimcilik ekosisteminin gelişerek ilerlemesine olanak vermektedir.

Girişimcilik ülkelerin, ekonomilerini üretime dayalı olarak işleyen bir ekonomik yapı kurmalarının ve milli gelirlerini artırmalarının en önemli aracıdır. Bu bağlamda girişimcilik ülkenin eğitim sisteminin önemli işlevi olmak durumundadır. Ayrıca kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının teşvik ve destekleri gençlerin girişimcilik eğilimi göstermelerine etki etmektedir. Ülkemizde girişimcilik konusunda üniversitelerde dersler ve eğitim verildiği bilinmektedir. Öğrenimleri sırasında üniversite öğrencileri gerek eğitim olarak gerek diğer kanallarla girişimciliği tanımakta ve bu konuda faaliyetleri olabilmektedir. Girişimciliği öğrenme bireyin hem kendi hem de bulunduğu toplumdaki bu süreçlerini hızlandırmaya, kapasiteyi arttırmaya destek olmaktadır.

Girişimcilik bilincinin, farkındalığının ve bilgisinin erken yaşlarda kazanılması önemlidir. Dünya'da özellikle gelişmiş ülkelerde bu konu yeterli ve yaygın şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de lise düzeyindeki gençlerde girişimcilik eğilimlerini, motivasyonlarını, karşılaştıkları engelleri ve destek mekanizmalarını anlamak mevcut durumu görebilmek açısından büyük değer taşımaktadır. Araştırmanın amacı bu kapsamda lisede öğrenim gören gençlerin aile, çevre ve eğitim süreçlerinin girişimcilik motivasyonlarına etkisinin incelenmesidir.

Araştırma çerçevesinde İstanbul'da farklı alanlardaki liselerde öğrenim gören gençlerle gerçekleştirilen ankette, gençlerin neden girişimcilikle ilgilendiğini, iş hayatındaki hedeflerini ve beklentilerini anlamaya ayrıca rol modellerin girişimciliğe dair kendilerinde oluşturduğu eğilimlerine yönelik incelemeler gerçekleştirilmiştir. Kendi işini kurma isteği, finansal bağımsızlık elde etme, topluma katkıda bulunma gibi faktörlerin gençlerin girişimciliğe yönelme süreçlerine etkisi de incelenmiş olup girişimcilik dersleri alıp almama isteği, gençlerin bu alandaki eğitime ne kadar açık olduğunu ve öğrenmeye duydukları ihtiyaçları da ölçülmüştür. Bu kapsamda, gençlerin yaş aralıklarının, cinsiyetlerinin, eğitim aldığı okul türlerinin, ebeveynlerinin çalışma durumlarının ve sektörlerinin, ailede girişimci bireylerin varlığı gibi unsurların yukarıda bahsi geçen çerçevede girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkileri olarak incelenmiştir. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci giriş bölümünden sonra ikinci bölümde girişim, girişimci ve girişimcilik kavramları irdelenmiş. Üçüncü bölümde girişimcilik eğilimleri, dördüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve önemi yer almaktadır. Beşinci bölümde lisede öğrenim gören gençlerin girişimcilik eğilimi için anket sonuçları ve değerlendirmeleri, altıncı bölümde sonuçlar ve değerlendirmeler bulunmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nicel veri toplama için anket yöntemi kullanılmıştır. Ankette 1 soru açık uçlu ve 25 likert ölçekli soru olmak üzere toplamda 26 soru sorulmuştur. Bu çalışmanın temel amacı; girişimcilik konusu lisede eğitim gören gençlerin girişimcilik eğilimlerinin ve bunu etkileyen faktörlerin ölçülmesi ve incelenmesidir. Araştırma evreni İstanbul genelindeki devlet liselerinde öğrenim gören 9-12'nci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem grubu 963 adet lise öğrencisini kapsamıştır. Anket çalışması İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu izni ve Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile Aralık 2024 içerisinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kapsamında yürütülen ankette;

- Liseli gençlerin girişimcilik eğilimlerini etkileyen temel faktörler nelerdir?
- Lisede öğrenim gören gençlerin aile ve çevresel etkenlerinin girişimcilik motivasyonlarının üzerindeki etkisi nedir?
- Meslek liseleri ile diğer liseler arasındaki girişimcilik eğilimleri arasında farklar var mı?
- Girişimcilik dersleri, gençlerin motivasyon ve yetenekleri üzerinde nasıl bir etki yaratır?

Konularında sorular yönetilmiştir.

Genç neslin, lise ve üniversite öğrencilerinin mezun olduktan sonra kendi işlerini kurmak üzere bilinçlendirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla 10 uncu Kalkınma Planında "Girişimcilik kültürü; eğitimin her kademesinde girişimciliğe yönelik örgün ve yaygın eğitim programları, girişimcilik eğitimlerinin niteliğinin artırılması, girişimci rol modellerinin tanıtılması ve

ödüllendirilmesine yönelik uygulamalar yoluyla geliştirilecektir” ibaresi yer almaktadır. Araştırmanın önemi bu amaç ile liselerde girişimcilik konusundaki farkındalığı, bilgi ve bilinci irdelemek için yapılan ilk çalışma olması, bu kapsamda önemli ve özgün bilgi üretimini sağlamasıdır.

3. GİRİŞİM, GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMLARI

Girişimcilik konusunda farklı disiplinlerde birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen literatürde ortak bir tanım bulunmamaktadır. Kavram olarak literatüre girişi Richard Cantillon ile birlikte olmuştur (Özden, 2008). Kelime olarak girişimcilik ilk olarak orta çağda kullanılan "entrepreneur" sözcüğünden türetilmiş olup, "girişmek" ve "üstlenmek" gibi anlamlara gelmektedir. Kısaca girişimci olmak anlamına gelmektedir (Döm, 2008). Girişimci, sürekli yeni kombinasyonları uygulayandır (Schumpeter, 1947). Girişimci fırsatı değerlendirmek üzere örgüt kuran ve dolayısıyla bir risk alan kişidir (Sart, 2014). Bir psikolog için girişimci güç, ürün, sosyal statü elde etmek için motivasyonu olan kişidir (Yılmaz ve Sümbül, 2000).

Girişimcilik kavramı, Türk Dil Kurumu'na (TDK, 2024) göre “girişimci olma durumu” şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan diğer girişimcilik tanımlarının çoğunda ise “başkalarının baktığı, ancak göremediği fırsatları görüp bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkın olması” noktalarının ortak olduğu görülmektedir (Titiz, 1994).

Türk Dil Kurumu (TDK, 2024)'na göre girişimci kavramı; “Üretim için bir işe giren, kalkışan kimse; müteşebbis”, girişim kavramı; “bir işe girişme, teşebbüs” şeklinde tanımlanmakta olup gelişmişliğin, gelişme hızının en önemli göstergelerindendir. Bu noktada ülkelerin bireysel ve toplumsal değer yaratarak refah sağlamasında önemli bir unsur olarak girişimcilik ele alınmaktadır (Top, 2012). Diğer tanımlamalara baktığımızda girişim kavramı, başkalarının ihtiyaç duyduklarını sürekli hale getirerek karşılamak için, bir pazarı olan ve bu pazarda fiyatı meydana gelen iktisadî hizmet ve malları ortaya çıkarmak ve girişimciye kâr getirmek amacı güden bir işletme veya girişimcilerin ticarî işlerini gerçekleştirmek maksadıyla kurdukları ekonomik birimler şeklinde ifade edilmiştir (Soydan, 2008).

Tanımları ele alarak diyebiliriz ki girişimci; piyasadaki fırsatları keşfederek mevcut kaynaklarla girişimcilik hareketlerini hayata geçirerek yeni girişimler, projeler başlatır. Girişim, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekonomik mal ve hizmetler üreten, sürekli faaliyet gösteren bir birimdir. Girişim, sermaye ve emeği bir araya getirerek ekonomik değer oluşturur. Girişim, girişimcilerin ticarî faaliyetlerini gerçekleştirmek için kurdukları örgütsel, ekonomik, yasal ve finansal özelliklere sahip bir yapıdır. Girişim, üretim faktörlerini bir araya getirip bu faktörlerle sürekli olarak ekonomik faaliyetlerde bulunan bir yapıdır. Her girişim bir işletme olabilir, ancak her işletme girişim değildir. Bu noktada girişimcilik ülkelerin bireysel ve toplumsal değer yaratarak refah sağlamasında önemli bir unsurdur (Top, 2012).

Ülke olarak sosyal ve ekonomik gelişim sürecinin süreklilik arz etmesi için girişimciler ve girişimler desteklenmelidir. Girişim ekosisteminin desteklenmesiyle istihdam yaratma süreçlerine destek sağlanır. Girişimcilik,

yalnızca iş kurmayı değil, aynı zamanda başkalarına da iş imkanı sağlamayı içerir. Girişimci düzen içerisindeki fırsatları görebilir. Sonrasında bu fırsatları değerlendirerek bir girişime çevirir. Buna bağlı olarak ülkenin ekonomik büyümesine ve toplumun refah seviyesinin artmasıyla gelişmiş bireyler meydana getirilmesine de destek olur. Girişimci bunu yenilikçi iş fikirleriyle yeni girişimlerin, sektörlerin doğmasını sağlayarak yapmaktadır. Ürün/hizmet sektöründe yenilikler ve teknoloji alanında da gelişmeler girişim ekosisteminin desteklenmesiyle arttırılır.

Genel olarak konuyu ele aldığımızda girişimcilik ekosisteminin gelişmesiyle bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı gelişerek ilerlemeye başlar. Özellikle istihdam artışı, bölgesel kalkınma, inovasyon ve rekabetçilikle birlikte sosyal etkiler artar. Sosyal etkiyle kastedilen toplumdaki sorunlara yönelik yenilikçi çözümler üretilmesi ile artan sosyal refah halidir. Bu refah halinin artması toplumun genel anlamda daha dinamik ve yaratıcı olmasında da katkı sağlar. Kısaca girişimcilik toplumsal yapıyı ve sosyal ilişkileri değiştiren ve dönüştüren bir olgu olarak sosyo-kültürel açıdan da önem arz etmektedir (Uzuntepe, 2017).

4. GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Girişimcilik eğilimleri, bireylerin ekonomik, sosyal ya da kültürel bir yenilik oluşturma süreçlerinde sergiledikleri davranışsal ve zihinsel eğilimleri ifade eder. Bu eğilimler; bireylerin iş fırsatlarını değerlendirme, yenilikçi fikirler geliştirme, bağımsız çalışma isteği ve risk alma gibi özellikleriyle tanımlanır. Başka bir tanımda ilgi, istek ve eylemlerini kendini istihdam etme konusunda yönlendirmesi durumu olarak geçmektedir (Karakaş, 2012). Türk Dil Kurumu'na (TDK, 2024) göre eğilim, "bir şeyi yapmaya ya da istemeye içten gelen yönelme, temayül" olarak ifade edilmiştir. Bu yönelim, bireyin öznel özellikleri, çevresel faktörler ve toplumsal dinamiklerle şekillenir.

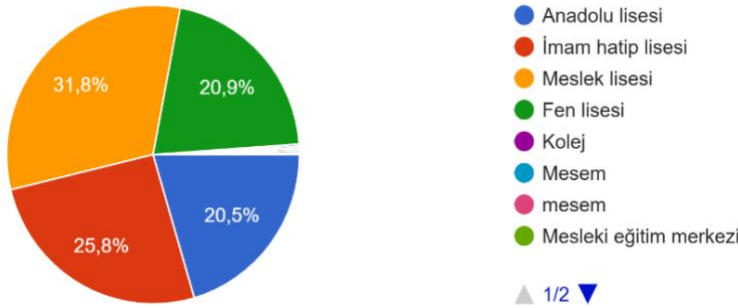
Genç bireylerin girişimcilik eğilimleri, ekonomik bağımsızlık elde etme arzusu, özgüven geliştirme, topluma fayda sağlama ve kişisel potansiyelini gerçekleştirme isteği gibi motivasyonlarla ortaya çıkar. Girişimcilik eğilimlerini anlamak, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal maddi manevi refahı, iyi olma halini artıracak ekonomik kalkınma stratejilerinin belirlenmesinde de önemli bir rol oynar.

Dünya genelinde liseli gençlerin girişimcilik eğilimleri, ekonomik sistemlerin dinamiklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde girişimcilik, erken yaşlarda eğitim sistemine entegre edilirken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere bu süreç genellikle üniversite seviyesinde başlamaktadır. Ancak Türkiye'de son yıllarda lise düzeyinde girişimcilik eğilimlerini artırmaya yönelik adımlar atılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda seminer, kulüp çalışması, seçmeli ders gibi çalışmalar yer almaktadır. Yanı sıra kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından da lisede öğrenim gören gençlere yönelik girişimcilik eğitimleri, yarışmaları, mentörlük çalışmaları gibi destek mekanizmaları üzerine aktif çalışmalar geliştirilmektedir.

Gençlerin kendi işlerini kurma istekleri, yukarıda bahsedilen destek kurumların çalışmasının yanı sıra sosyal medya tarafından bilgiye hızlı erişim kolaylığı ve dijitalleşme ile artış göstermiştir. Türkiye’de liselerde girişimcilik eğitimi, gençlerin bağımsız bir kariyer planı oluşturmasını desteklerken aynı zamanda ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunacak bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktadır. Bütün bu çalışmalar girişimcilik kültürünün lise düzeyine taşınmasını hızlandırmıştır.

5. LİSEDE ÖĞRENİM GÖREN GENÇLERİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİNE İLİŞKİN BULGULAR (2024-2025)

İstanbul genelindeki devlet liselerinde öğrenim gören 9-12’nci sınıf öğrencilerinden 963 lise öğrencisini kapsayan ankette katılımcıların %51,2 si erkek, %48,8 ü kadın öğrenci şeklindedir. Dört tür okul üzerinden süreç yönetilmiş olup katılım oranları şu şekildedir: Anadolu lisesi %20,5, İmam hatip lisesi %25,8, Meslek lisesi %31,8, Fen lisesi %20,9 ve diğer liselerdir.

Şekil 1. Okul Türlerinin Dağılımı

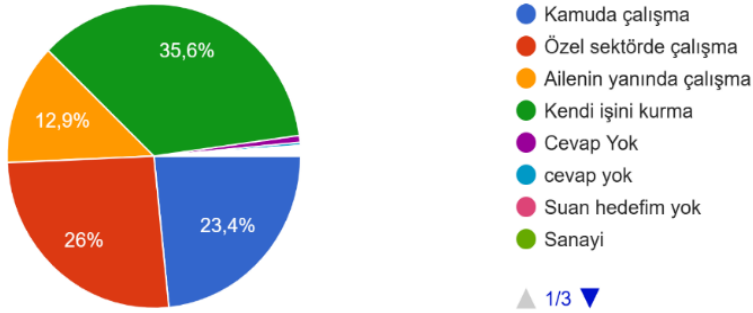
Ebeveynlerin katılımcı gençlerin girişimcilik kararı üzerine etkilerini ölçmek adına çalıştıkları sektör bilgileri istenmiştir. *‘Babanız çalışıyorsa aşağıdaki hangi sektörde çalışıyor?’* sorusuna gelen cevaplar ‘Sağ değil %1,6, Çalışmıyor %4,3, Kendine ait işyerinde çalışıyor %26,1, Kamuda çalışıyor %38,2, Özel sektörde çalışıyor %25,3’ ve diğer meslek grupları şeklinde olmuştur. Aynı şekilde *‘Anneniz çalışıyorsa aşağıdaki hangi sektörde çalışıyor?’* sorusuna gelen cevaplar ‘Sağ değil %1,2, Çalışmıyor %47,7, Kendine ait işyerinde çalışıyor %8,8, Kamuda çalışıyor %13,6, Özel sektörde çalışıyor %26,2’ şeklinde olmuştur. Ailenizde anne, baba, kardeşleriniz arasında kendi işini kuran var mı? Bu soruya katılımcıların %72,9 u hayır derken %27,1 i evet demiştir.

Katılımcıların %72,9 unun ailelerinde girişimcilik deneyimi bulunmadığını belirtmiş olması yakın çevresel rol modellerin eksikliğini göstermektedir.

Girişimcilik konusunda size ilham veren bir rol model var mı? Varsa diğer yazan yere ismini belirtir misiniz? Sorusuna verilen cevapların %71,2 i hayır, %27,5 i evet olmuştur. İlham aldıkları isimler sorulduğunda ise en çok belirtilen 5 kişi ‘babam, ailem, annem, Selçuk Bayraktar, Elon Musk’ olmuştur.

İş yaşamında hedefiniz nedir? Sorusuna Kamuda çalışma %23,4, Özel sektörde çalışma %26, Ailenin yanında çalışma %12,9, Kendi işini kurmak

%36,6 cevapları yanında şu cevapları da veren katılımcılar olmuştur; Sanayi, Futbolcu, Karar vermedim, Ticaret ve kendi dükkanımı açma, asker, kendi işimizde devam etme, mimar, emin değilim, çevirmenlik.

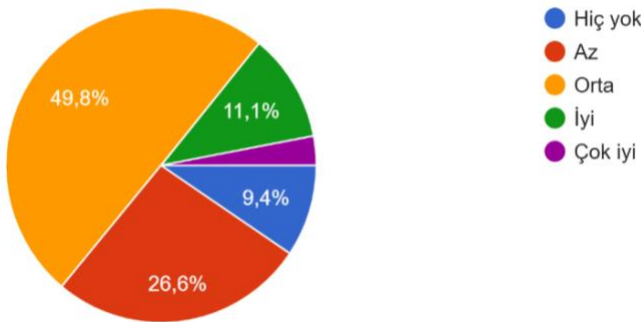

Şekil 2. İş Yaşamında Hedeflerin Dağılımı

Kamuda çalışmak istediğini belirten %23,4 lük dilimin %52,'u erkek, %47,1'i kadındır. Özel sektörde çalışma istediğini belirten %26'lık dilimin %51,6'sı erkek, %48,4 'ü kadındır. Ailenin yanında çalışma istediğini belirten %12,9'lık dilimin %54,8'i erkek, %45,2 'si kadındır. Kendi işini kurmak istediğini belirten %36,6'lık dilimin %48,5'i erkek, %51,5'i kadındır.

Bu sonuçlar kamu sektörü, özel sektör ve aile yanında çalışmayı tercih noktasında kız ve erkek öğrenciler arasında belirgin bir farklılaşma olmadığı dikkati çekmektedir. Kendi işini kurma tercihindeki kız öğrencilerin oranı örneklem kütesindeki oranlarından %2,7 daha fazla olduğu görülmektedir.

Girişimcilik nedir? Bu konuda ne kadar bilginiz var? Sorusuna cevaplar Hiç yok %9,4, Az %26,6, Orta %49,8, İyi %11,1, Çok iyi %3 şeklinde olmuştur.

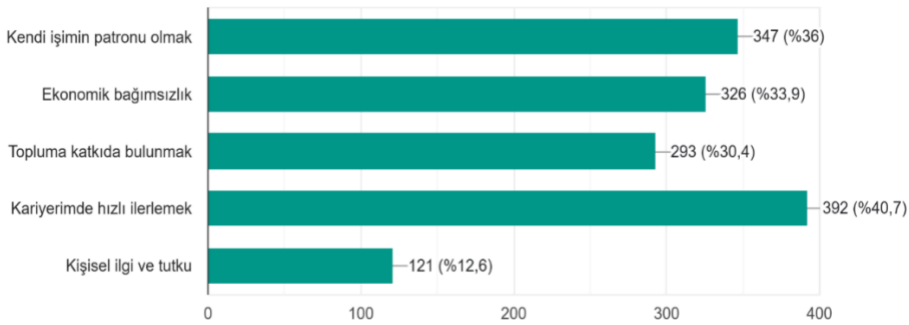
Şekil 3. Girişimcilik Konusundaki Bilgi Düzeyi

Cevaplara cinsiyetler arasındaki farklar üzerinden baktığımızda; Hiç yok cevabını belirten %9,4'lık dilimin %52,7'si erkek, %47,3'ü kadındır. Az cevabını belirten %26,6'lık dilimin %45,5'i erkek, %54,5'i kadındır. Orta

cevabını belirten %49,8'lik dilimin %50,8'i erkek, %49,2'si kadındır. İyi cevabını belirten %11,1'lik dilimin %58,9'u erkek, %41,1'i kadındır. Çok iyi cevabını belirten %3'lik dilimin %72,4'ü erkek, %27,6'sı kadındır.

Bu sonuçlar erkek iyi ve çok iyi cevaplarının toplam oranı %14,1 olmuştur. Öğrencilerin yarısı orta düzeyde bilgi sahibidir. Yaklaşık üçte biri az veya hiç bilgiye sahip değildir. İyi ve çok iyi bilgi sahibi öğrencilerde erkek öğrenciler olumlu olarak ayrılmaktadır.

Girişimcilikle ilgileniyor musunuz? Evet ise neden ilgilendiğinizi belirtin (2 seçenek seçebilirsiniz) sorusuna karşılık 'Kendi işimin patronu olmak %36, Ekonomik bağımsızlık %33,9, Topluma katkıda bulunmak %30,4, Kariyerimde hızlı ilerlemek %40,7, Kişisel ilgi ve tutku %12,6' olmuştur.

Şekil 4. Lise Öğrencilerinin Girişimcilikle İlgilenme Nedenlerinin Dağılımı

Kendi işimin patronu olmak cevabını veren %36'lık dilimin 347 kişi oluşturmaktadır. Bu rakamın cinsiyet dağılımının %47,3'ü erkek, %52,7'si kadındır. Yaş aralığı olarak %49,3'ü olan 14-15 yaş aralığında, %48,4'ü olan 16-17 yaş aralığında, %1,7'si olan 18-19 yaş aralığından oluşmaktadır. Lise türleri açısından ele aldığımızda %38,6'sı Meslek lisesinden, %39,2'si Fen lisesinden, %36,9'u Anadolu lisesinden, %31,7'si İmam Hatip lisesinden, %0,6'sı diğer lise türlerinden öğrenciler oluşturmaktadır. Kızların "Kendi işimin patronu olmak" örneklem kütesindeki oranlarından %3,9 fazla olumlu yanıt vermesi daha önceki benzer sorunun cevapları ile tutarlıdır.

Ekonomik bağımsızlık cevabını veren %33,9'lık dilim oluşturmaktadır. Bu rakamın cinsiyet dağılımı katılımcıların %55,8'i erkek, %44,2'si kadındır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, katılımcıların %41,4'ü olan 14-15 yaş aralığında, %53,7'si olan 16-17 yaş aralığında ve %4,9'u olan 18-19 yaş aralığında yer almaktadır. Lise türleri açısından ele aldığımızda katılımcıların %27,6'sı Meslek lisesinden, %27,3'ü Anadolu lisesinden, %22,9'u Fen lisesinden, %21,8'i İmam Hatip lisesinden ve %0,3'ü diğer lise türlerindendir. Ekonomik bağımsızlık motivasyonu cinsiyet olarak erkek öğrencilerde, okul türü olarak Anadolu lisesi öğrencilerinde daha fazladır.

Topluma katkıda bulunmak seçeneğini %30,4 oranında tercih etmiştir. Bu rakamın cinsiyet dağılımı katılımcıların %51,2'si erkek ve %48,8'i kadındır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, katılımcıların %43,7'si olan 14-15 yaş

aralığında, %50,9'u olan 16-17 yaş aralığında ve %5,5'i olan 18-19 yaş aralığında yer almaktadır. Lise türleri açısından ele aldığımızda katılımcıların %27,6'sı Meslek lisesinden, %16,4'ü Anadolu lisesinden, %20,1'i Fen lisesinden ve %35,8'i İmam Hatip lisesindendir. Lise türlerine göre örneklem kütlelerinde %25,8 olan İmam Hatip Liselilerin topluma katkıda bulunmak seçeneğindeki oranı %35,8 ve örneklem kütlelerinde %20 olan Anadolu lisesi öğrencilerinde bu oran % 16,4 olmuştur.

Kariyerimde hızlı ilerlemek %40,7 oranındadır. Bu rakamın cinsiyet dağılımı %39,3'ü erkek ve %60,7'si kadındır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, katılımcıların %49,7'si olan 14-15 yaş aralığında, %48,0'ı olan 16-17 yaş aralığında ve %2,3'ü olan 18-19 yaş aralığında yer almaktadır. Lise türleri açısından ele aldığımızda katılımcıların %35,2'si Meslek lisesinden, %23,7'si Anadolu lisesinden, %23,2'si Fen lisesinden ve %17,3'ü İmam Hatip lisesindendir. Kariyerimde hızlı ilerlemek motivasyonu cinsiyet olarak erkek öğrencilerde, okul türü olarak Meslek Lisesi öğrencilerinde daha fazladır. İmam Hatip Liseliler için önemi daha az bir konudur.

Kişisel ilgi ve tutku %12,6 olan dilimi oluşturmaktadır. Bu rakamın cinsiyet dağılımı %59,5'i erkek ve %40,5'i kadındır. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, katılımcıların %54,5'i olan 14-15 yaş aralığında, %43,0'ı olan 16-17 yaş aralığında ve %2,5'i olan 18-19 yaş aralığında yer almaktadır. Lise türleri açısından ele aldığımızda katılımcıların %31,4'ü Meslek lisesinden, %25,6'sı Anadolu lisesinden, %25,6'sı Fen lisesinden ve %16,5'i İmam Hatip lisesindendir. Lise çeşitleri açısından "kariyerimde hızlı ilerlemek" seçeneği ile benzer bir dağılım göstermektedir.

Girişimcilikle ilgili herhangi bir ders/seminer/eğitim aldınız mı? Sorusuna verilen cevapların %12,6'sını evet, %86,4 ünü hayır oluşturmaktadır. Bu oranlar lise öğrencileri arasında girişimcilik ile ilgili bilgi eksikliğinin sistematik bir sorun olduğunu ve eğitimde bu konunun yeterince yer almadığını göstermektedir. %86,4 oranında öğrencinin girişimcilikle ilgili herhangi bir ders, seminer veya eğitim almamış olması, girişimcilik farkındalığının oluşturulmasında önemli bir boşluk olduğunu ve gençlerin girişimcilik potansiyellerini keşfetmeye, geliştirmeye yönelik fırsatlarının kısıtlı olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Girişimcilik kültürünün yaygınlaşması, ekosistemin kararlı büyümesi erken yaşta başlayan eğitimlerle mümkün olabilir. Girişimcilik eğitimi ve uygulamaları bireylerin ekonomik bağımsızlık motivasyonlarını daha etkin bir şekilde desteklemek için bir araç olarak kullanılmalıdır. Erken yaşta girişimcilik eğitimi ve uygulamaları, bireylerin gelecekte oluşturacakları iş yaşamlarına yönelik özgüven kazanmalarını, problem çözme becerilerini gibi alanlarda gelişmelerini artırır. Çocuklar ve gençler bu süreçte yaratıcı düşünmeyi, araştırmayı öğrenir ve yenilikçi fikirler üretme, uygulama konusunda yetkinlik kazanabilir. Böylelikle genç bireyler kariyerlerini planlarken daha bilinçli tercihler yapmalarına da olanak sağlanabilir.

Bu araştırma kapsamında İstanbul'daki liselerde yapılan ankette;

Girişimcilik nedir? Bu konuda ne kadar bilginiz var? sorusuna iyi ve çok iyi cevaplarının toplam oranı %14,1 olmuştur. Öğrencilerin yarısı (%49,8) orta düzeyde bilgi sahibidir. Yaklaşık üçte biri az veya hiç bilgiye sahip değildir. İyi ve çok iyi bilgi sahibi öğrencilerde erkek öğrenciler olumlu olarak ayrılmaktadır.

“Girişimcilikle ilgileniyor musunuz? Evet ise neden ilgilendiğinizi iki seçenekte belirtiniz” Sorusuna karşılık ‘Kendi işimin patronu olmak %36, Ekonomik bağımsızlık %33,9, Topluma katkıda bulunmak %30,4, Kariyerimde hızlı ilerlemek %40,7, Kişisel ilgi ve tutku %12,6’ olmuştur. Ankete katılan lise öğrencilerinin girişimcilik konusunda rol model olarak öncelikle anne,baba ve kardeş gibi aile bireylerini ve bunların yanı sıra yurtiçinden ve yurtdışından girişimcilikte önde gelen iki ismi gördükleri belirlenmiştir. Bu husus ailenin girişimcilik konusunda önemini ortaya koymaktadır.

Kız ve erkek öğrencilerin cevaplardaki dağılımı “kişisel ilgi ve tutku” (%59,5’i erkek ve %40,5’i kız), “kariyerimde hızlı ilerlemek” (%39,3’ü erkek ve %60,7’si kız), “ekonomik bağımsızlık” (%55,8’i erkek, %44,2’si kız) konuları dışındaki diğer konularda örneklem kütesindeki oranlarına yakın ve uyumludur.

Lise çeşitlerine göre girişimcilikle ilgilenme nedeni olarak; kariyerinde hızlı ilerlemek motivasyonu cinsiyet olarak erkek öğrencilerde, okul türü olarak Meslek Lisesi öğrencilerinde daha fazladır. İmam Hatip Liseliler için önemi daha az bir konudur. Topluma katkıda bulunmak seçeneği İmam Hatip Liselilerin örneklem kütesindeki paylarının %10 üstünde Anadolu lisesi öğrencilerinde %4,1 altında olmuştur.

Girişimcilikle ilgili herhangi bir ders/seminer/eğitim aldınız mı? Sorusuna verilen cevapların %12,6’sını evet, %86,4 ünü hayır oluşturmaktadır. Bu oranlar lise öğrencileri arasında girişimcilik ile ilgili bilgi eksikliğinin sistematik bir sorun olduğunu ve eğitimde bu konunun yeterince yer almadığını göstermektedir. *Girişimcilik nedir? Bu konuda ne kadar bilginiz var?* sorusuna iyi ve çok iyi olarak toplamda %14,1 cevabının düşüklüğünün önemli nedenlerinden birisi de burada aranmalıdır.

Erken yaşlarda verilecek girişimcilik eğitimleri bireylerdeki potansiyelinin de daha etkin bir şekilde ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Ayrıca girişimciliği artırmak için eğitime yönelik stratejiler geliştirilirken ailelerin farkındalığını arttırmaya yönelik stratejilerinde geliştirilmesinin önemi göz ardı edilmemelidir.

Araştırmada incelenen veriler gençlerin girişimcilik potansiyellerini ortaya çıkaracak fırsatlardan yoksun olduğunu ve bu konuda ciddi bir farkındalık, eğitim açığı bulunduğunu göstermektedir. Eğitim sistemine yeterli nitelik ve nicelikte girişimcilik derslerinin eklenmesi, seminerlerin düzenlenmesi, farkındalık çalışmalarının yapılması ve uygulamalı girişimcilik projelerinin teşvik edilmesi bu boşluğun doldurulmasında önemli bir rol üstlenecektir.

Gençlerin girişimcilik potansiyelini artırmak için farklı yaş gruplarına ve demografik özelliklerine uygun programlar tasarlanması gerektiği de önem taşımaktadır. Örneğin tarım sektöründe potansiyeli yoğun olan bölgelerde

tarıma yönelik girişimcilik eğitimleri turizm potansiyeli yüksek bölgelerde turizme yönelik eğitim içerikleri daha yoğun olarak sunulabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda girişimcilik konusunda verilen eğitimlerin öğrencilere yeterince ulaşmadığı ve kamu, sivil toplum kuruluşları ile özel sektör tarafından sunulan eğitimlerin de yetersiz kaldığının gözlemlenmiş olması; MEB, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği çalışmalarının geliştirilmesinin büyük önem taşıdığını ortaya çıkarmıştır. Böyle bir iş birliği, okul içi ve dışı programlarla, alanında uzman kişiler ve tarafından hazırlanan doğru içeriklerin öğrencilere daha verimli ve etkin bir şekilde ulaşmasını sağlayabilecektir. Bu sürecin doğru desteklerle güçlendirilmesi ülke kalkınması ve toplum refah seviyesinin artmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Döm, S. (2008). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erçelik, M. A. (2021). Girişimcilik Eğitimi. Ankara: İksad Yayınevi.
- Karakaş, A. F. (2012). İşletme ve Mühendislik Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğiliminin Karşılaştırılması: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi örneği (Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özden, K., Temurlenk, S. M., & Başar, S. (2008). Girişimcilik Eğilimi: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Review of Social, Economic and Business Studies*, 11(12), 1-20.
- Sart, G. (2014). Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Schumpeter, J. (1947). Economic Theory and Entrepreneurial History. *Journal of Economic History*, 7(1), 63–84.
- Soydan, M. (2008). Girişimcilik ve KOBİ'ler: Teori ve Uygulama. İçinde B. Z. Erdoğan (Ed.), *Girişimcilik üzerine temel kavramlar* (1. Baskı, s. xx-xx). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2024). Türk Dil Kurumu Sözlük. Erişim tarihi: 19 Temmuz 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Titiz, T. (1994). Girişimcilik. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Top, S. (2012). Girişimcilik Keşif Süreci. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Uzuntepe, S. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Tarihsel Süreçte Girişimciliğin Gelişim Süreci. *Maliye Finans Yazıları Dergisi, (Özel Sayı)*, 53–70.

Yılmaz, B., & Sünbül, M. (2009). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, xx–xx.